

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ”
(для спеціалістів, магістрів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2010

Підготовлено професором кафедри управління персоналом та медичного менеджменту *М. В. Семененко*

Затверджено на засіданні кафедри управління персоналом та медичного менеджменту (протокол № 4 від 25.03.09)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Семененко М. В. Навчальна програма дисципліни “Охорона праці в галузі” (для спеціалістів, магістрів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. — 15 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Охорона праці в галузі”, питання для самоконтролю, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2010
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму дисципліни “Охорона праці в галузі” розроблено відповідно до “Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах”, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 р. № 161 та навчальної програми дисципліни “Охорона праці в галузі” для вищих закладів освіти, затвердженої Міністерством освіти України 31 липня 1997 р.

Навчальна програма дисципліни є нормативним документом, створеним на основі галузевого стандарту вищої освіти (освітньо-професійної програми) відповідно до навчального плану.

Вона забезпечує формування знань та вмінь освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст” і “магістр” і належить до професійно-практичного циклу дисциплін, до того ж тісно пов’язана з іншими навчальними та спеціальними дисциплінами, що знаходить своє відображення в захисті та безпеці людини від надзвичайної небезпеки в умовах виробничої діяльності.

У створенні умов життя і праці, відповідних сучасним вимогам, важливе значення має рівень підготовки фахівців з питань охорони праці, формування у випускників ВНЗ переконання щодо важливості цих питань і їх пріоритетності щодо результатів трудової діяльності, що, відповідно до Закону України «Про охорону праці», є одним з основних принципів державної політики у галузі охорони праці.

Мета вивчення навчальної дисципліни “Охорона праці в галузі” — формування у майбутніх фахівців свідомого та відповідального ставлення до питань особистої безпеки і оточення, вміння розпізнавати й оцінювати потенційні небезпеки у виробничих умовах, визначати шлях надійного захисту від них та оперативно ліквідувати їх наслідки у різноманітних сферах виробничої діяльності, формування знань з охорони праці у професійній діяльності.

Навчальна дисципліна “Охорона праці в галузі” передбачає опанування системою знань і умінь, необхідних для вирішення однієї з основних проблем сучасності — збереження життя і здоров’я окремої людини в умовах виробництва.

В результаті вивчення дисципліни слухачі повинні *знати* та *вміти*:

- оцінити відповідність стану організації охорони праці на підприємстві чинному законодавству і нормативним актам;
- визначати функціональні обов'язки працівників з урахуванням їх посад і вимог чинних законодавчих актів;
- визначати статистичні показники травматизму на підприємстві;
- організувати розслідування виробничого нещасного випадку;
- опрацювати план навчання і перевірки знань з охорони праці працівників залежно від виконуваних ними функціональних обов'язків і безпеки робіт, що виконуються;
- визначити клас умов праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості виробничого процесу;
- контролювати дотримання вимог з гігієни праці;
- проводити інструктажі на робочому місці з питань захисту від шкідливих факторів;
- визначити категорію приміщень за безпекою ураження електричним струмом;
- сформулювати загальні вимоги безпеки до вантажопідіймних пристроїв і робіт, що виконуються з їх застосуванням;
- спираючись на показники пожежної безпеки матеріалів і речовин, визначити ймовірну категорію вибухопожежобезпеки конкретних виробничих умов та клас приміщення і зон за вибуховою і пожежною безпекою;
- визначити загальні технічні заходи системи протипожежного захисту для певних виробничих умов;
- обґрунтувати первинні засоби пожежегасіння для певних виробничих умов і провести інструктаж щодо користування цими засобами;
- враховувати різні за походженням джерела безпеки при здійсненні заходів щодо забезпечення трудової діяльності;
- застосовувати теорію ризику для оцінювання безпеки виробничої діяльності;

- використовувати засоби індивідуального захисту для забезпечення безпеки людей в умовах виробничої діяльності;
- у складі комісії з розслідування нещасного випадку, спираючись на чинні положення, скласти акт про нещасний випадок на виробництві;
- надавати першу медичну допомогу у вигляді само- і взаємодопомоги від різних видів небезпек.
- вирішувати економічні питання охорони праці.

Вивченню навчальної дисципліни передують дисципліни циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, природничо-наукового та професійно-практичного циклу відповідно до напряму підготовки студентів, що формують поняттєво-категорійний, теоретичний і методологічний апарат, необхідний для вивчення наук з безпеки, ризику, захисту, до яких належить дисципліна “Охорона праці в галузі”.

Вивчення курсу передбачає лекції, виконання практичних і самостійних завдань.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН **дисципліни** **“ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ”**

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
1	Змістовий модуль I. Охорона праці в галузі та виробнича безпека
1	Поняття сутності дисципліни. Система управління охороною праці в державі та галузі. Державні та галузеві нормативні акти про охорону праці
2	Регіональна система управління охороною праці. Особливості вимог безпеки в галузях економіки: промисловості, торгівлі, медицині, фінансовій сфері, на транспорті, у сфері послуг. Комп'ютеризація служби охорони праці

1	2
3	Система управління охороною праці на підприємстві. Принципи, складові та контроль
4	Проблеми охорони праці на підприємстві. Система заходів з охорони праці
5	Економічні питання охорони праці
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ”

Змістовий модуль I. Охорона праці в галузі та виробнича безпека

Тема 1. Поняття сутності дисципліни. Система управління охороною праці в державі та галузі. Державні та галузеві нормативні акти про охорону праці

Стан охорони праці в умовах ринкової економіки. Предмет, місце і значення курсу “Охорона праці в галузі”. Державний нагляд і громадський контроль з охорони праці. Державні, галузеві комісії з питань охорони праці.

Комплексне управління охороною праці.

Галузеві нормативні акти про охорону праці; приклади стосовно напряму підготовки і спеціальності.

Зміст та завдання національної та галузевої програм поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища

Елементи системи праці, характеристика та умови безпечного функціонування підсистем “людина — машина”, “людина — виробниче середовище”. Оцінка надійності підсистем “людина — машина”, “людина — виробниче середовище”. Фактори, від яких залежить надійність “людини”, “машини” як основних елементів системи праці.

Література [1; 2; 6; 10; 12—17]

Тема 2. Регіональна система управління охороною праці. Особливості вимог безпеки в галузях економіки: промисловості, торгівлі, медицині, фінансовій сфері, на транспорті, у сфері послуг. Комп'ютеризація служби охорони праці

Регіональна система управління охороною праці. Мета, об'єкт, завдання, основні функції, прогнозування і планування. Поняття та завдання техніки безпеки. Мотиваційні аспекти техніки безпеки в галузях економіки. Гарантування безпеки під час експлуатації обладнання та устаткування в галузях. Електробезпека. Вплив статичної електрики на здоров'я працівників і безпеку в різних галузях. Вимоги пожежної безпеки. Методологія системи захисту підприємств від пожежі. Відповідність технологічного процесу, обладнання, устаткування, інструментів вимогам стандартів безпеки та нормам охорони праці. Комп'ютеризація служби охорони праці. Завдання служби охорони праці, види програмного забезпечення.

Література [1; 2; 5; 6; 9; 11; 14; 15]

Тема 3. Система управління охороною праці на підприємстві. Принципи, складові та контроль

Поняття про охорону праці на підприємстві, її завдання та значення. Управління охороною праці на виробництві. Організація служби охорони праці. Організація навчання і перевірка знань з питань охорони праці в організації. Види інструктажів. Організація інструктажів з питань охорони праці. Орієнтований перелік питань вступного інструктажу.

Організація медичних оглядів працівників (попереднього, періодичних, передрейсових та післярейсових, наркологічних). Комплексні плани підприємств щодо поліпшення стану охорони праці.

Фінансування заходів щодо охорони праці. Принципи системи контролю та аудиту охорони праці на підприємстві. Комісія з питань охорони праці.

Література [1; 2; 5; 6; 9; 11; 14—16]

Тема 4. Проблеми охорони праці на підприємстві. Система заходів з охорони праці

Проблеми охорони праці на підприємстві. Система заходів з охорони праці. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці. Завдання наукової організації праці та ергономіки. Нормативні акти про охорону праці, що діють у межах підприємства. Колективний договір в системі нормативного регулювання відносин між власником і працівником. Трудовий договір і охорона праці.

Правила внутрішнього трудового розпорядку. Уповноважені трудових колективів з питань охорони праці. Повноваження профспілок з питань охорони праці. Охорона праці жінок та неповнолітніх (норми перенесення вантажів, перелік робіт, на яких заборонена праця жінок взагалі та вагітних жінок, відпустки)

Відповідальність за порушення вимог охорони праці (дисциплінарна, адміністративна, матеріальна та кримінальна).

Література [1; 2; 5; 6; 9; 11; 14; 16]

Тема 5. Економічні питання охорони праці

Економічне та соціальне значення заходів щодо умов і охорони праці. Передумови збільшення періоду професійної активності працівників, зростання продуктивності праці, зменшення плинності кадрів, скорочення витрат на пільги та компенсації.

Показники ефективності заходів щодо поліпшення умов за охорони праці: зміна умов праці, соціальні, соціально-економічні та економічні результати. Витрати та заходи щодо поліпшення умов і охорони праці: капітальні й експлуатаційні витрати.

Критерії оцінювання умов праці на виробництві. Методика оцінювання соціальної та соціально-економічної ефективності охорони праці. Визначення приросту продуктивності праці за рахунок підвищення працездатності. Методи розрахунку економічної ефективності поліпшення умов та охорони праці. Шляхи підвищення ефективності охорони праці.

Література [1; 2; 5; 6; 9; 11; 14; 17]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Стан охорони праці в умовах ринкової економіки.
2. Положення Конституції України про охорону праці.
3. Державне управління охороною праці та принципи державної політики в галузі охорони праці.
4. Поняття про охорону праці на підприємстві, її завдання та значення
5. Галузеві нормативні акти про охорону праці.
6. Державні, галузеві комісії з питань охорони праці.
7. Комплексне управління охороною праці.
8. Зміст і завдання національної та галузевої програм поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.
9. Завдання служб охорони праці обласного, районного управління і місцевих державних адміністрацій.
10. Елементи системи праці, характеристика та умови безпечного функціонування підсистем “людина-машина”, “людина-виробниче середовище”.
11. Оцінка надійності підсистем “людина-машина”, “людина-виробниче середовище”.
12. Фактори, від яких залежить надійність “людини”, “машини” як основних елементів системи праці.
13. Регіональна система управління охороною праці. Мета, об’єкт, завдання, основні функції, прогнозування і планування.
14. Поняття та завдання техніки безпеки. Мотиваційні аспекти техніки безпеки в галузях економіки.
15. Гарантування безпеки під час експлуатації обладнання та устаткування в галузях.
16. Електробезпека. Вплив статичної електрики на здоров’я працівників і безпеку в різних галузях.
17. Вимоги пожежної безпеки. Методологія системи захисту підприємств від пожежі.
18. Відповідність технологічного процесу, обладнання, устаткування, інструментів вимогам стандартів безпеки та нормам охорони праці.
19. Комп’ютеризація служби охорони праці.

20. Види програмного забезпечення з охорони праці на виробництві.
21. Поняття про охорону праці на підприємстві, її завдання та значення.
22. Управління охороною праці на виробництві.
23. Організація служби охорони праці.
24. Організація навчання і перевірка знань з питань охорони праці в організації.
25. Організація проведення інструктажів з питань охорони праці.
26. Орієнтований перелік питань вступного інструктажу.
27. Організація медичних оглядів працівників (попереднього, періодичних, передрейсових та післярейсових, наркологічних).
28. Комплексні плани підприємств щодо поліпшення стану охорони праці.
29. Фінансування заходів щодо охорони праці.
30. Принципи системи контролю охорони праці на підприємстві.
31. Принципи системи аудиту охорони праці на підприємстві.
32. Комісія з питань охорони праці.
33. Проблеми охорони праці на підприємстві.
34. Соціально-економічне значення охорони праці.
35. Система заходів з охорони праці.
36. Державний нагляд і громадський контроль з охорони праці.
37. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.
38. Завдання наукової організації праці та ергономіки.
39. Характеристика правових, організаційних, технічних заходів, соціально-економічних санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів з охорони праці
40. Нормативні акти про охорону праці, що діють у межах підприємства.
41. Колективний договір в системі нормативного регулювання відносин між власником і працівником.
42. Трудовий договір і охорона праці.
43. Правила внутрішнього трудового розпорядку.
44. Повноваження профспілок з питань охорони праці.

45. Охорона праці жінок і підлітків.
46. Відповідальність підприємства за порушення законодавства про охорону праці.
47. Характеристика видів відповідальності за порушення вимог щодо охорони праці.
48. Повноваження державного Департаменту з нагляду за охороною праці.
49. Система управління питаннями охорони праці на підприємстві.
50. Служба охорони праці підприємства, порядок її створення та завдання.
51. Обов'язки спеціаліста з охорони праці (інженера з охорони праці)
52. Обов'язки та відповідальність посадових осіб і спеціалістів підприємства з охорони праці
53. Адміністративний та громадський контроль за станом охорони праці на підприємстві.
54. Завдання комісії з охорони праці підприємства.
55. Відповідальність працівників за порушення вимог охорони праці
56. Трудова дисципліна та обов'язки працівника з питань охорони праці
57. Організація навчання з охорони праці на підприємстві, порядок проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб та спеціалістів, спеціального навчання працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки.
58. Вступний первинний, повторний, позаплановий та цільовий інструктажі з охорони праці, порядок проведення, перелік питань.
59. Порядок проведення стажування працівників на робочому місці.
60. Основні законодавчі та нормативні акти з охорони праці та їх характеристика.
61. Основні нормативні акти підприємства з охорони праці, порядок їх розроблення та затвердження.
62. Інструкції з охорони праці, їх призначення, зміст, порядок розроблення.

63. Права громадян на охорону праці та обов'язки власника підприємства з питань охорони праці, пільги та компенсації за важкі та шкідливі умови праці
64. Соціальне страхування працівників від нещасних випадків на виробництві, відшкодування шкоди при нещасних випадках.
65. Нормування робочого часу працівників (тривалість робочого дня, тижня, перерви на відпочинок та прийняття їжі, вихідні та святкові дні)
66. Відпустки, їх види, тривалість та порядок надання.
67. Охорона праці жінок та неповнолітніх (норми перенесення вантажів, перелік робіт, на яких заборонена праця жінок взагалі та вагітних жінок, відпустки).
68. Колективний договір на підприємстві, його зміст, заходи щодо поліпшення умов праці та безпеки виробничих процесів вносяться до договору, регулювання питань охорони праці, порядок розроблення проекту колективного договору, ведення колективних переговорів та укладання договору на підприємстві.
69. Атестація робочих місць і порядок її проведення, гігієнічна оцінка умов праці, карта умов праці.
70. Фінансування охорони праці.
71. Економічне значення заходів щодо умов і охорони праці.
72. Соціальне значення заходів щодо умов і охорони праці.
73. Основні принципи соціального страхування робітників підприємств.
74. Профілактика нещасних випадків.
75. Передумови збільшення періоду професійної активності працівників і зменшення плинності кадрів.
76. Передумови зростання продуктивності праці та скорочення витрат на пільги і компенсації.
77. Заходи щодо поліпшення умов та охорони праці в галузі.
78. Показники ефективності заходів щодо поліпшення умов та охорони праці
79. Витрати щодо поліпшення умов і охорони праці: капітальні та експлуатаційні витрати.
80. Критерії оцінки умов праці на виробництві.
81. Травмонебезпечні виробничі фактори та стан виробничого травматизму.

82. Методика оцінювання соціальної ефективності охорони праці.
83. Методика оцінювання економічної ефективності охорони праці.
84. Естетика на виробництві.
85. Психологія безпеки праці.
86. Визначення приросту продуктивності праці за рахунок підвищення працездатності.
87. Методи розрахунку економічної ефективності поліпшення умов та охорони праці.
88. Досвід передових країн в напрямку підвищення ефективності охорони праці.
89. Шляхи підвищення ефективності охорони праці в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Охорона праці: Підручник.* — Охорона праці. — 1998. — № 1.
2. *Справочник по охране труда на промышленном предприятии.* — К.: Техника, 1991.
3. *Закон України “Про охорону праці” / Законодавство України про охорону праці: Зб. нормат. док. — Т.1. — К., 1995.*
4. *Типове положення про навчання з питань охорони праці.* — К.: Держнаглядохоронпраці, 1999.
5. *Положення про розслідування і облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємствах, в установах, організаціях.* — К.: Держнаглядохоронпраці, 1998.
6. *Положення про розслідування та облік нещасних випадків невиробничого характеру: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 5.05.1997 № 421.*
7. *Гігієна праці та виробнича санітарія / І. М.Трахтенберг та ін. — К., 1997.*
8. *Закон України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя .*

Додаткова

9. *Гогіташвілі Г. Г., Карчевські Є. Т., Лапін В. М. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами: Навч. посіб. — К.: Знання, 2007. — 367 с.*

10. *Державний* реєстр міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці. — К.: Основа, 1998. — 240 с.
11. *Загальна* документація, що регулює організаційні функції з охорони праці при створенні підприємства та в процесі його діяльності // Охорона праці. — 2006. — № 1. — С. 4–18.
12. *Законодавство* України про охорону праці: Збірник У 4 т. — К.: Основа, 1997.
13. *Пожежна* безпека. Нормативні акти та інші документи: У 3 т. — К.: Основа, 1997.
14. *Жидецкий В. Ц., Джигирей В. С., Мельников А. В.* Основы охраны труда. — Львов: Афиша, 2000. — 350 с.
15. *Мучник М. П. та ін.* Основы охорони праці. — К.: Основа, 2000. — 210 с.
16. *Москальова В. М.* Основы охорони праці. — К.: Основа, 2001. — 664 с.
17. *Кузніченко О. М.* Основы охорони праці. — Харків: Ескада, 2005. — 175 с.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни	
“Охорона праці в галузі”	5
Зміст дисципліни “Охорона праці в галузі”	6
Питання для самоконтролю	9
Список літератури	13

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *О. М. Коваленко*
Комп’ютерне верстання *А. П. Нечипорук*

Зам. № ВКЦ-4760

Формат 60×84/₁₆ . Папір офсетний.

Друк ротаційний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*